

ARCHEOLOGIENOTA

BEVEREN – POLDERDREEF 2017

PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

ERFPUNT – CEL ONDERZOEK

RAPPORTEN VAN ERF PUNT – CEL ONDERZOEK 21

RAPPORTEN VAN ERFPUNT – CEL ONDERZOEK 21

OPDRACHTGEVER

Gemeente Beveren, Stationsstraat 2, 9120 Beveren

PROJECT

Beveren - Polderdreef

PROJECTCODE AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED
2017A126

UITVOERDER PROJECT

Erfpunt – cel Onderzoek
OE/ERK/Archeoloog/2016/00101
Regentiestraat 63
9100 Sint-Niklaas

AUTEURS

Thierry Van Neste, Marjolijn De Puydt

WETENSCHAPPELIJKE BEGELEIDING

Erfpunt - cel Beheer

© Erfpunt – cel Onderzoek, 2017

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Erfpunt.

Erfpunt aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

ISSN 0778-3841

Erfpunt - cel Onderzoek

Regentiestraat 63

9100 Sint-Niklaas

Tel +32 (0)3 778 87 59

onderzoek@erfpunt.be

www.erfpunt.be

www.facebook.com/Erfpunt

<https://sketchfab.com/Erfpunt>

1. VOLLEDIGHEID VAN HET UITGEVOERDE VOORONDERZOEK

In het kader van de stedenbouwkundige vergunning werd enkel een bureauonderzoek uitgevoerd. Het projectgebied is gelegen in de gemeente Beveren (Oost-Vlaanderen) en kan opgedeeld worden in een noordelijke deel, gelegen tussen de Polderdreef en Broekstraat, en een zuidelijke deel dat gevormd wordt door de Ciamberlanidreef, Yzerhand, De Brownestraat en Donkvijverstraat.

Het bureauonderzoek heeft uitgewezen dat er een groot potentieel op archeologisch erfgoed is in een beperkt deel van het projectgebied. De aard en omvang van het archeologisch erfgoed kon op basis van het bureauonderzoek niet bepaald worden. Dit dient vastgesteld te worden door middel van een prospectie met ingreep in de bodem (proefsleuven). Dergelijk onderzoek kan niet uitgevoerd worden voorafgaand aan het bekomen van de stedenbouwkundige vergunning omwille van juridische redenen.

De eigendomsoverdracht van het perceel waar verder onderzoek moet gebeuren is nog niet volledig afgerond. Het perceel is dan ook nog niet toegankelijk voor archeologische prospecties.

2. AANWEZIGHEID VAN EEN ARCHEOLOGISCHE SITE

De totale oppervlakte van het projectgebied bedraagt 34333,77 m². Bij de geplande werken zal meer dan 1000 m² verstoord worden.

Het zuidelijke projectgebied wordt momenteel ingenomen door wegen. Het noordelijke deel wordt gevormd door landbouwland en grachten.. De ondergrond van het noordelijke deel bestaat uit droog tot vochtige antropogene zandbodems en vochtige zandleembodems. Het zuidelijke deel bestaat uit droge tot vochtige antropogene zandbodems.. De potentiële bodemerosie binnen het projectgebied is – waar gekend - verwaarloosbaar. Dit doet vermoeden dat de bewaring van potentieel archeologisch erfgoed goed zal zijn.

Het noordelijke deel van het projectgebied sluit aan op een gekende archeologische site waar resten werden gevonden van een 13de-eeuws erf. De kans is erg groot dat op het aansluitende perceel, waar het nieuwe bufferbekken gerealiseerd zal worden, eveneens sporen uit deze periode aanwezig zijn. Het overige deel van de noordelijke zone wordt vrijwel geheel ingenomen door grachten. Hier is geen archeologie meer te verwachten.

In het zuidelijke deel zullen de bestaande straten opnieuw aangelegd worden. Daarnaast zal ook de voortuin van Huis Piers heraangelegd worden. Onder deze voortuin bevindt zich vermoedelijk de oude walgracht van het domein.

3. WAARDERING VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE

De aanwezigheid van archeologisch erfgoed binnen het projectgebied kon nog niet met zekerheid vastgesteld worden. Historische kaarten en archeologische gegevens wijzen echter op een groot potentieel voor de aanwezigheid van sporen uit de middeleeuwen op perceel 157A. Gezien de geplande bouwwerken en de daarmee gepaarde verstoringen is het niet mogelijk om de volledige site *in situ* te bewaren. Of er archeologisch erfgoed aanwezig is, en of dit behouden moet blijven, kan slechts vastgesteld worden na een uitgestelde prospectie met ingreep in de bodem.

Hoewel het mogelijk is dat er archeologisch erfgoed aanwezig is binnen het zuidelijke deel van het projectgebied heeft archeologische opvolging van wegenwerken of archeologisch onderzoek van bestaande wegtrajecten in het Waasland in het verleden slechts in uitzonderlijke omstandigheden archeologisch relevante kenniswinst opgeleverd. Deze zou mogelijk te genereren zijn ter hoogte van het Huis Piers. De ingreep in de bodem is hier echter van dergelijke beperkte aard dat archeologisch onderzoek ook hier nutteloos zou zijn. De mogelijkheid tot het genereren van archeologische kenniswinst in het zuidelijke deel van het projectgebied is dermate beperkt dat de kostprijs van verder archeologisch onderzoek niet opweegt tegen de kost die dit met zich mee zou brengen.

4. IMPACTBEPALING

In het zuidelijke deel van het projectgebied zullen de werken vrijwel enkel impact hebben op de bestaande wegen. De bestaande riolering zal vervangen worden door een gescheiden rioleringstelsel. Dit houdt in dat de bestaande verstoring enigszins uitgebreid zal worden. Naast het feit dat archeologisch onderzoek van bestaande wegen in het Waasland slechts in uitzonderlijke gevallen kenniswinst oplevert, zal de omvang van de geplande verstoring te beperkt zijn om een zinvol beeld te krijgen op mogelijk oudere sporen en structuren.

De werken ter hoogte van het beschermde “Huis Piers” zijn zeer beperkt. De bestaande tuin en fietsparking zullen heraangelegd worden in Franse stijl. De impact van de inrichting van de zitruimte, het groen en de fietsparking is uiterst beperkt. De fundering van de verharding gaat slechts 32,2 cm diep, deze onder de waterpartij 38,2 cm. Door deze uiterst beperkte diepte zal verder onderzoek hier geen nuttige kenniswinst kunnen opleveren.

In het noordelijke deel zal het bestaande bufferbekken uitgebreid worden en zullen de aanpalende waterlopen geherprofileerd worden. De zone van het bestaande bufferbekken werd reeds archeologisch onderzocht, waardoor hier geen impact zal zijn op archeologisch erfgoed.

Ook voor de herprofilering van de waterlopen kan gesteld worden dat er geen impact zal zijn op mogelijk archeologisch erfgoed. Bij de werken zullen namelijk enkel de bestaande grachten geherprofileerd worden. Aangezien deze waterlopen oorspronkelijk veel breder waren, zal hier geen archeologisch erfgoed meer aanwezig zijn. Rondom de waterlopen wordt telkens een werkzone voorzien. Binnen deze zones worden geen grondwerken voorzien, waardoor enkel het oppervlak tijdelijk gebruikt zal worden. Hierbij zal er dan ook geen impact zijn op de ondergrond. Tevens moet hier rekening gehouden worden met de vroegere omvang van de grachten. Deze zal vrijwel de gehele voorziene werkzone beslaan, waardoor eventuele diepgaandere verstoringen waarschijnlijk evenmin archeologisch erfgoed zullen verstoren. In samenspraak met de cel Beheer van Erfpunt werd besloten dat verder onderzoek langs de beken geen nuttige kenniswinst zou kunnen opleveren.

De geplande inrichting van het bufferbekken zal een zeer grote impact hebben op mogelijk archeologisch erfgoed. In deze zone met een oppervlakte van 5957,78 m² dient dan ook verder onderzoek uitgevoerd te worden.

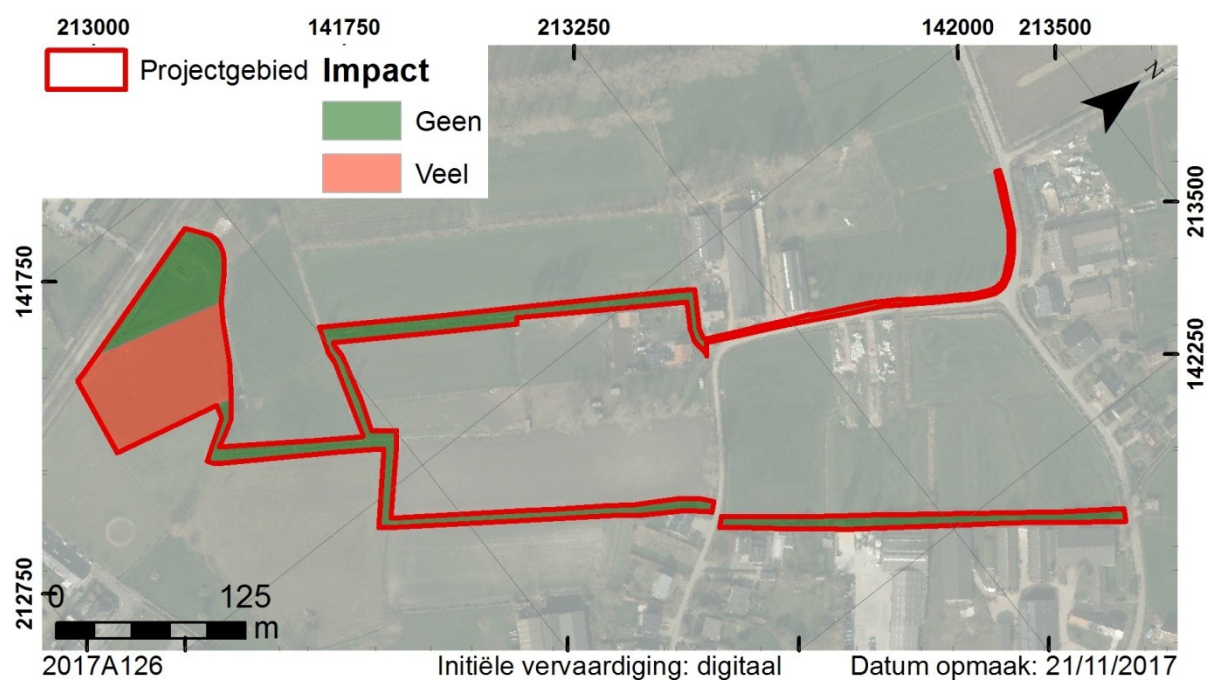

Fig. 1. Impactbepaling voor het noordelijke deel.

5. BEPALING VAN MAATREGELEN

De geplande werken zullen het bodemarchief grotendeels verstoren, een behoud *in situ* binnen de bouwzone is niet mogelijk. Op basis van het bureauonderzoek kan gesteld worden dat in grote delen van het projectgebied geen archeologie verwacht moet worden, of dat verder onderzoek geen nuttige kenniswinst zou opleveren. Op de locatie van het nieuwe bufferbekken is de kans echter groot dat er archeologisch erfgoed aanwezig is. Dit kon op basis van het bureauonderzoek niet met zekerheid vastgesteld worden. De aanwezigheid, alsook de aard, van mogelijk erfgoed dient dan ook onderzocht te worden door middel van een prospectie met ingreep in de bodem.

5.1. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Naam opdrachtgever: Gemeente Beveren

Vindplaatsnaam: Beveren – Polderdreef 2017

Provincie: Oost-Vlaanderen

Gemeente: Beveren

Deelgemeente: Beveren

Plaats: Polderdreef

Toponiem: Leurshoek

Coördinaten volledig projectgebied (Lambert '72):

- Noord: 213420,366800 m
- Oost: 142315,826100 m
- Zuid: 211540,356200 m
- West: 141692,832600 m

Kadastrale gegevens: Beveren, Afdeling 1, Sectie B, percelen 156, 157B, 157A en 18B, 28S2, 28T2, 36D, 37, 39B, 40B, 150, 150/2A, 151D, 151E, 153, 154B, 154E, 154F, 155, 159A, 160A, 162, 163, 164, 166, 167 (allen partim), 149V2 en openbaar domein.

5.2. VRAAGSTELLING EN ONDERZOEKSDOELEN

Het doel van een bijkomende prospectie met ingreep in de bodem is een archeologische evaluatie van het terrein. Dit houdt in dat het archeologisch erfgoed opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd wordt en dat de potentiële impact van de geplande werken op de archeologische resten wordt bepaald. Onderdeel van de evaluatie is dat er mogelijkheden gezocht worden om *in situ* behoud te bewerkstelligen en, indien dit niet kan, er aanbevelingen worden geformuleerd voor vervolgonderzoek (ruimtelijke afbakening,

diepteligging, strategie, doorlooptijd, te voorziene natuurwetenschappelijke onderzoeken en conservatietechnieken, voorstel onderzoeksvragen).

Bij de prospectie met ingreep in de bodem dienen minimaal volgende vragen beantwoord te worden:

- Welke zijn de waargenomen horizonten, beschrijving + duiding?
- Waardoor kan het ontbreken van een horizont verklaard worden?
- In hoeverre is de bodemopbouw intact?
- Is er sprake van een of meerdere begraven bodems?
- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?
- Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettingen, ...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?
- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten? Zo ja;
 - o Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden?
 - o Wat is de omvang?
 - o Komen er oversnijdingen voor?
 - o Wat is het, geschatte, aantal individuen?
- Kunnen de sporen gelinkt worden aan nabijgelegen archeologisch vindplaatsen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de landschappelijke context (landschap algemeen, geomorfologie, ...)?
- Is er een bodemkundige verklaring voor de partiële afwezigheid van archeologische sporen? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
- Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?
- Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?

- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (maatregelen behoud *in situ*)?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet *in situ* bewaard kunnen blijven:
 - o Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?
 - o Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?
- Welke zone komt in aanmerking voor vervolgonderzoek? Welke spoordensiteit kan verwacht worden?

5.3. ONDERZOEKSSTRATEGIE EN –METHODE

Het projectgebied dient in één fase onderzocht te worden door middel van proefsleuven. Op basis van het bureauonderzoek is er weinig tot geen reden om aan te nemen dat de ondergrond binnen de geadviseerde zone (ernstig) verstoord werd. Daarenboven zijn er geen aanwijzingen dat er mogelijk prehistorische sites aanwezig kunnen zijn. Een landschappelijk en/of archeologisch booronderzoek is dan ook niet nodig. Door middel van een proefsleuvenonderzoek zal de eventuele aanwezigheid van prehistorisch materiaal eveneens vastgesteld kunnen worden. Daarenboven kan dergelijk onderzoek een beter inzicht bieden in de mogelijke aanwezigheid van sporen uit perioden die gekenmerkt worden door een lagere vondstendensiteit. Indien prehistorisch materiaal aangetroffen wordt, dient dit behandeld te worden overeenkomstig de bepalingen in de Code Goede Praktijk.

De zone waar verder archeologisch onderzoek geadviseerd wordt, wordt afgebakend volgens de volgende coördinaten:

- Noord: 212961,761600 m
- Oost: 141887,478000 m

- Zuid: 212846,295500 m
- West: 141816,997400 m

Kadastraal is dit gebied gekend onder Beveren, Afdeling 1, sectie B, perceel 157A. De oppervlakte van het perceel bedraagt 5755,16 m².

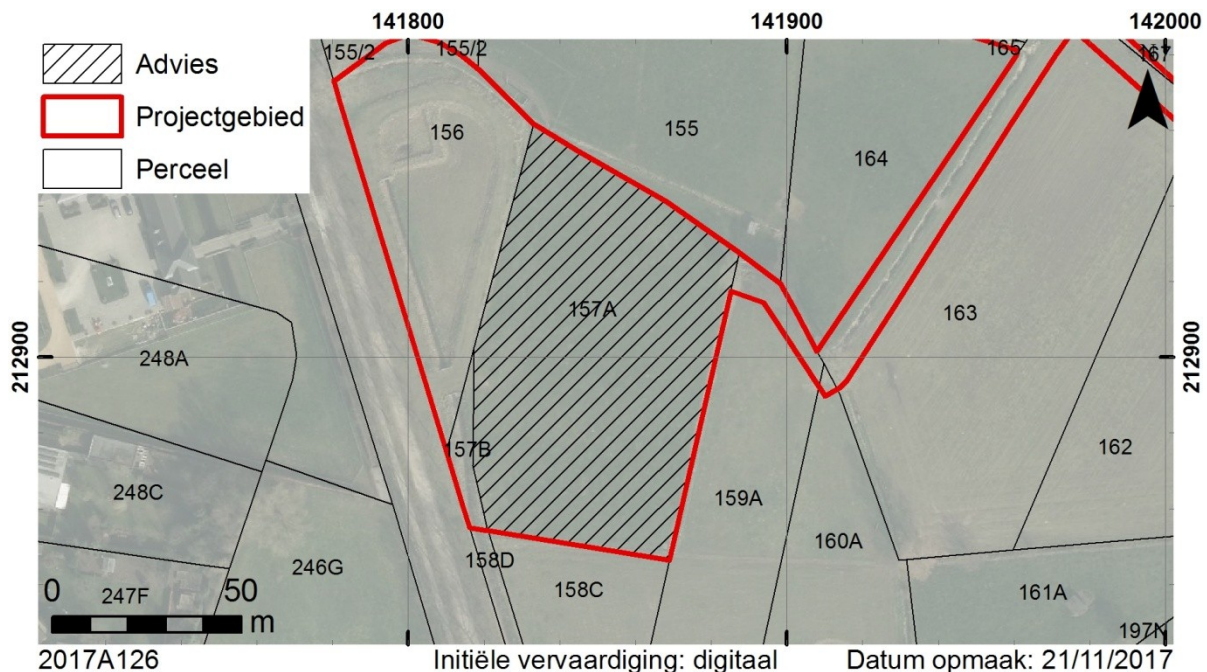

Fig. 2. Afbakening van het advies op het kadaster (GDI-Vlaanderen 2017a).

Indien de beoogde bouwwerken niet door kunnen gaan en het archeologisch erfgoed niet bedreigd wordt, dient de prospectie met ingreep in de bodem niet uitgevoerd te worden.

Op basis van de verschafte antwoorden op de onderzoeksvragen zal beoordeeld worden of het onderzoeksdoel succesvol bereikt is.

5.4. ONDERZOEKSTECHNIEKEN

De prospectie gebeurt door middel van continue proefsleuven. De proefsleuven dienen minstens 2 m breed te zijn en de afstand tussen de assen van de sleuven bedraagt maximaal 15 m. De sleuven kunnen eventueel worden aangevuld met kijkvensters en dwarssleuven. De inplanting en grootte van deze kijkvensters en dwarssleuven worden op het terrein zelf bepaald door de veldwerkleider. Kijkvensters en dwarssleuven worden gebruikt om een betere inschatting van de sporendichtheid en beter ruimtelijk inzicht te bekomen.

Opgelegde zones mogen niet betreden worden met de kraan en/of ander zwaar materieel.

Het projectgebied kan optimaal onderzocht worden door middel van 4 sleuven. Deze kunnen best parallel aan de oostelijke rand georiënteerd worden. Rekening houdende met een sleufbreedte van 2 m kan op deze manier 754,57 m² of 13,11% onderzocht worden.

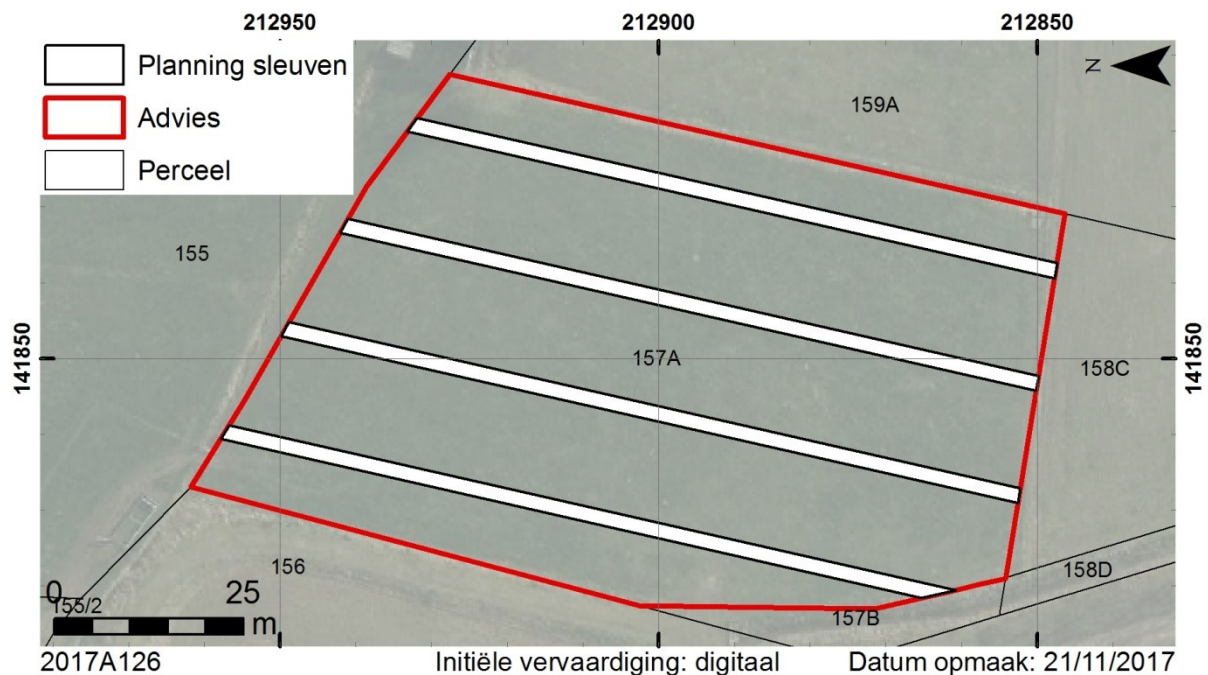

Fig. 3. Sleuvenplan.

Alle archeologische sporen worden opgeschaafd, gefotografeerd (voorzien van sleufnummer, spoornummer, noordpijl en schaallat), ingetekend en beschreven (aard van het spoor, beschrijving van de vulling en de aflijning, textuur, ...). Indien een spoor zich tegen de sleufwand bevindt, wordt het profiel opgeschoond om de relatie tussen het spoor en de bodemhorizonten te registreren.

De inplanting van sleuven, kijkvensters en profielputten wordt digitaal ingetekend, evenals de aangetroffen sporen. Bij elke sleuf wordt, om de 5 m en bij elke profielput, de absolute hoogte van het (archeologisch) vlak en van het maaiveld t.o.v. de Tweede Algemene Waterpassing genomen en op plan gebracht. Wanneer er coupes of boringen worden gezet dient er een uitgeprint plan op schaal 1/50 en op het terrein aanwezig te zijn.

Een selectie van aanwezige sporen wordt gecoupeerd om tot een goede algemene interpretatie te komen en een antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvragen. In vermoedelijke diepe sporen zoals waterputten en waterkuilen wordt een boring gezet om te verifiëren of het om een dergelijk spoor gaat en om de diepte te bepalen. Het zetten van coupes en/of boringen kan niet als een meerkost gerekend worden.

Van eventueel gecoupeerde sporen dient eveneens een foto (voorzien van spoornummer, sleufnummer, noordpijl en schaallat), een tekening op schaal 1/20 en een profielbeschrijving gemaakt te worden. Vondsten uit de coupes worden stratigrafisch ingezameld.

De sleuven worden door een erkend metaaldetectorist gescreend op metalen vondsten door middel van een metaaldetector. Sporen waarbij de metaaldetector een signaal gaf, worden aangeduid in de sporenlijst. Vondsten worden enkel ingezameld als zij zich aan het vlak bevinden of als ze zich in een spoor bevinden dat gecoupeerd wordt. Ingezamelde vondsten worden voorzien van een label en volgens de regels van de kunst ingepakt en geconserveerd.

De archeologische uitgravingen worden terug gevuld, rekening houdend met de wetgeving rond bodemverzet. Sporen die snel dreigen te degraderen (bv. inkalven, vervagen van aflijning of kleur, verdwijnen dateringmogelijkheden, ...) worden beschermd.

De prospectie met ingreep in de bodem moet worden uitgevoerd in goede terreinomstandigheden. Dit betekent o.m. dat:

- de weersomstandigheden dermate zijn dat ze een goede waarneming toelaten. De veldwerkleider voorziet een scenario voor het geval de prospectie moet worden uitgesteld omwille van slechte weersomstandigheden.

Hierbij zijn maatregelen ter bescherming van kwetsbare contexten inbegrepen.

- de veldwerkleider een voorstel doet om de veldstrategie aan te passen indien de terreinomstandigheden dit vereisen.
- bij een langdurige opschorting (>1 maand) door de veldwerkleider maatregelen voorgesteld worden om de degradatie van alle aanwezige sporen tegen te gaan.
- de opgravingzone visueel en/of fysiek is afgescheiden van andere zones waar werken uitgevoerd worden.
- de veldwerkleider een duidelijk zicht heeft op eventueel aanwezige leidingen.
- de werf is ingericht conform de vigerende wetgevingen inzake arbeid, bodemverzet en veiligheid.
- er duidelijke afspraken zijn tussen de veldwerkleider en de opdrachtgever over:
 - o wie de kraan levert;
 - o wie de bemaling voorziet in geval van wateroverlast;
 - o het terug dichten van de sleuven en herstel terrein;
 - o communicatie met de pers.

5.5. VOORZIENE AFWIJKINGEN VAN DE CGP

Voor het uitvoeren van de prospectie met ingreep in de bodem worden geen afwijkingen van de *Code Goede Praktijk* voorzien. Indien dit toch noodzakelijk zou zijn, dient dit steeds beargumenteerd te worden.

Indien de beoogde bouwwerken niet doorgaan, dient de prospectie met ingreep in de bodem niet uitgevoerd te worden.

5.6. RANDVOORWAARDEN

In het kader van de prospectie met ingreep in de bodem worden geen randvoorwaarden voorzien.